

## **PURGACYJA** (61) sb f

-cij- (27), -ci- (20), -cy- (8), -ti- (5), -cyj- (1).

*Pierwsze a jasne, końcowe pochylone.*

sg N purgacyjã (5). ◇ G purgacyj(e)j (3). ◇ A purgacyją (34). ◇ I purgacyją (9). ◇ L purgacyj(e)j (5), purgacyi (1); -(e)j : -i *FalZioł* (2:1). ◇ pl N purgacyje (1). ◇ I purgacyjami (2). ◇ L purgacyjach (1); [-ach], -(a)ch.

*Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI (dwa z niżej notowanych przykładów) – XVII (z Cn) w.*

1. *Oczyszczenie organizmu ze zbędnych substancji organicznych; purgatio Mącz, Cn; clysmus, detractio Cn [purgacyja, wypróżnienie, ulżenie ciała lekarstwy – purgatio Cn] (48) : [Początek części wtorey kłiąg Szofłtych o Purgáciách/ To iest o czyścieniu zbytkow przez lekárłtwá. *SienHerb* 413 (*Linde*).]*

*W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy części ciała (1): Ale pewniey będzie kiedy purgatią główną vprzedzi [zabieg za pomocą leczniczej wódkii]/ albo pułzcżaniem krwi. *FalZioł* II 19d.*

a. *Przeczyszczenie; zabieg lub lekarstwo powodujące wypróżnienie (47) : starzi [tj. starożytni] ludzie wpurgacijach swoich polpolicie vziwali bialey czemierzicze *FalZioł* I 45d; Też gdiby po filney purgacij czyrwona niemocz przigodziła sie tedy nawarzyć gozdzikow *FalZioł* I 60c, 32b, 103c, III 31c, V 61v [2 r.], 86, 104v; Purgatio etiam pro curationibus quae medicamentis fiunt, Purgácia. *Mącz* 332b, 370c; Rozdział Czwarty. Iáko ciáło czyścić przez odmiękczenie żywotá Purgácią *SienLek* 37; Przepułzcżenie żywota purgácią zowá *SienLek* S[ss]4v, 38, 90v, 104 [2 r.]; *Oczko* 38.*

*purgacyja czego (2): Iestliby nieprzełpieczność była [...] dla zbytku á obzarłtwa [...] Thedy pożywać miernołci á powciągnienia przez nieiaki czas/ albo też mierną purgácią ciała temu pomocz *FalZioł* V 32. Cf »purgácią brać«.*

**[purgacyja czemu (żywotne): Purgácia koniowi *LekKoń* E4.]**

*Zwoty: »purgácią brać, wziąć; ma być wzięta purgacyja« [w tym: czego (1), z czego (1), przez co (1), w czym (6)] = purgari Cn [szyk zmienny] (17:7;1): A gdy iuz wypijelz then firop/ tedy wezmiesz tę purgácią *FalZioł* I 135a; Też sie przydawa odchod [tj. poronienie] onym [kobietom]/ ktore zbytnią bierzá brzucha purgácią przed czwartym á po siódmyim miefiączu. *FalZioł* V 30; Krew kolerikom dobrze pułzcżac W lektwarzu purgácią brac *FalZioł* V 49v, I 45b, 48a, 57d, V 50, 50v (11); [W znaku Raka] Dobrze iść w drogę y ku walce [...]/ krew pułzcżac krom płucney żyły/ purgácią brać w elektwarzech. *Goski* \*3; [W znaku Panny] Zle iest żenić sie/ krew pułzcżac/ purgácią przez elektwarze brać. *Goski* \*3v, \*2v, \*3 [2 r.], \*3v [3 r.], \*4 [2 r.], \*4v [2 r.]; *Mącz* 230a; Są tácy/ ktorzi dzień przed tym niżli ná vcżtę idá purgácią biorá [medicinis ad alvum exonerandam utantur] *ModrzBaz* 52.*

*»przeczyszczać [co] purgácią« (1): Ale pierwey przeczyścić małz żywoth iaká purgácią *FalZioł* I 144a.*

*»purgácią [czemu (żywotne)] zadawać« (1): Ocymum, herba, Bydlęca picá/ stárzy [tj. starożytni] zmiełzawali wełpołek wykę/ wielogroch/ tátárkę y tákowe yárziny á wełpołek siewali/ którym bydłu purgácią zádawali. *Mącz* 259c.*

*Szereg: »syrupy i purgacyje« (1):co [oczyszczenie ciała z nadmiaru melancholii] fye łyrupámi y purgáciámi odpráwić może *Oczko* 34.*

[Przen: Tyś [Panie] pił purgacją którą zółużyły złości náfze/ kiedyś raczył ocet z zółcią pić. *WujPosN 1584 I 265 (Linde błędnie: purgacyja).*]

2. Wypróżnienie, biegunka [wypróżnianie się, odprawowanie potrzeby przyrodzonej – *purgatio alvi Cn*] (13) : *ForCnR D2v*; gdi z banie wymiesz nalienie á naleiesz wina/ á dałz temu tak łtać przez nocz j przez dzień á one<sup>80</sup> wina dałz fie napić komu, tedi będzie niał [!] purgacją. *FalZioł I 39d*; [jałowiec] biegnukę [!] zaftanawia która przychodzi z ołtrego á z mocnego lekarłwa ktore przłłipa do zółądka/ á tak wftawiczną purgacją á łzkodliwą czyni *FalZioł I 67d, I 33c, III 14b, IV 55b, 57a, V 38v, 83*; Z tąd też może być poznana przyczyna czemu woda kwalney kapuły purgatią czini w zółądku *GlabGad I3, K7*; kwalne mleko [...] ielł im [Tatarom] nachwalebniełze, bowiem ich zółądkowi ielłh za lekarłwo czyniące purgacją [*medicinam purgativam faciat*]. *MiechGlab 22*.

Wyrażenie: »zółądka purgacyja« (1): Czo więcey łzkodzi ielłli po naiedzeniu zbytnia zółądka purgatiá tho ielł, wypróżnienie, czili po wypróżnieniu prędkie á nagłe obiedzenie. (–) Szkodliwłze ielł obiedzenie *GlabGad K7*.

Synonimy: 1. czyścienie, próżnienie, przeczyścienie, wypądzanie; a. klister, klistera, klisteryja; 2. biegunka, bieźączka, cieczenie, drzystawka, sraczka, śleziánka, trztaczka.